

4η Εισήγηση - Κυριακή, 5/11 2023

Υλικό: Πρώτη ενότητα, Πρώτο Κεφάλαιο, 3.Β. μέχρι και 3.Δ (σελ. 44-51)

[Σύμβαση: [χ.ψ] = [αριθμός σελίδας.αριθμός παραγράφου]. Κεφάλαιο με πλάγια είναι το βιβλίο.]

4. Η αξιακή μορφή ή ανταλλακτική αξία

Β) Ολική ή εκδιπλωμένη αξιακή μορφή:

$$\begin{aligned} \kappa \text{ εμπόρευμα } A &= \lambda \text{ εμπόρευμα } B \text{ ή } \mu \text{ εμπόρευμα } \Gamma \text{ ή} \\ &= \nu \text{ εμπόρευμα } \Delta \text{ ή } \xi \text{ εμπόρευμα } E \text{ ή } \kappa\lambda\pi \end{aligned}$$

Η διαφορά της με την απλή αξιακή μορφή είναι ότι πια το εμπόρευμα Α (πχ λινό ύφασμα) δεν επικοινωνεί μόνο με ένα εμπόρευμα απομονωμένα, αλλά με όλο τον κόσμο των εμπορευμάτων.

Αναφέρει ο Μαρξ χαρακτηριστικά:

[44.1] «Ως εμπόρευμα είναι πολίτης αυτού του κόσμου», καθώς το εμπόρευμα λινό ύφασμα εκφράζει την αξία του σε μία αλληλουχία αξιακών εκφράσεων σε όλα τα άλλα εμπορεύματα.

Αυτή η αλληλουχία απλών αξιακών μορφών μας δείχνει σε ποσοτικό επίπεδο ότι:

[45.1] «Καθίσταται προφανές ότι δεν είναι η ανταλλαγή που ρυθμίζει το αξιακό μέγεθος του εμπορεύματος, αλλά αντιστρόφως ότι το αξιακό μέγεθος του εμπορεύματος ρυθμίζει τις ανταλλακτικές σχέσεις του.» καθώς το μέγεθος κ παραμένει σταθερό και το μέγεθος που αλλάζει είναι από την πλευρά του ισοδυνάμου, ως το αξιακό μέτρο της σχέσης(οι παράγοντες λ,μ,ν, κλπ)

Ωστόσο, σε αυτή την μορφή δεν μπορεί κάποιος να ξεδιαλύνει αν ένα εμπόρευμα αποτελεί αξιακή μορφή με πλήθος ισοδυνάμων ή ως ένα εκ των ισοδυνάμων. Η εκδιπλωμένη αξιακή μορφή αποτελεί ένα μόνο σκαλοπάτι στην ανάλυση του Μαρξ για να οδηγηθεί στην γενική και ύστερα στη χρηματική μορφή, καθώς αν αντιστρέψουμε την σχέση έχουμε από την μία όλα τα εμπορεύματα στη θέση της σχετικής αξιακής μορφής, εκτός από ένα το οποίο παίρνει τη θέση του ισοδυνάμου. Και έτσι εμφανίζεται η γενική αξιακή μορφή. Τέλος η εκδιπλωμένη μορφή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εκφράσει με σχετικό τρόπο την αξία του γενικού ισοδυνάμου,

[50.1] «... ως η ειδική σχετική αξιακή μορφή του εμπορεύματος [που λειτουργεί ως] ισοδύναμο.»

Γ) Γενική αξιακή μορφή

1. Μεταβεβλημένος χαρακτήρας της αξιακής μορφής

Ξεκινώντας ο Μαρξ αυτή την ενότητα πάει να περιγράψει πως πήγαμε από την πρώτη μορφή της αξίας στην δεύτερη και τέλος στην τρίτη περιγράφοντας κάθε φορά πρακτικά πως εμφανίζεται η κάθε μορφή στην καθημερινότητα, βάζοντας και μια χρονική αλληλουχία.

Η απλή μορφή [47.1] “...απαντά στην πράξη **μόνο στις απαρχές**, όταν τα εργασιακά προϊόντα μετατρέπονται σε εμπορεύματα μέσα από **τυχαία και ευκαιριακή** ανταλλαγή.”

Στην δεύτερη μορφή “... ένα εργασιακό προϊόν, ..., ανταλλάσσεται με διάφορα άλλα εμπορεύματα όχι **πλεόν** εκτάκτως αλλά ήδη **στη βάση συνήθειας**.”

Αυτή η περιγραφή των αξιακών μορφών βλέπουμε να εκπέφτει σε μία ιστορική ανάλυση της αξίας. Εμείς αντιλαμβανόμαστε αυτή την χρονικότητα ως προς την μεθοδολογική ανάλυση του Μαρξ. Πιο πριν τα εμπορεύματα δεν μπορούσαν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους ως αξίες, μόνο απομονωμένα και τυχαία. Πρώτα στην γενική μορφή όλος ο πλούτος αυτού του κόσμου, ο “τεράστιος σωρός εμπορευμάτων” μπορεί να επικοινωνήσει πραγματικά μεταξύ του ως αξίες, καθώς εκφράζονται όλα σε ένα μοναδικό και κοινό ισοδύναμο.

[47.3] «Ως όμοια-προς-το-λινό-ύφασμα η αξία κάθε εμπορεύματος δεν διαφέρει τώρα μόνο από τη δική της χρηστική αξία, αλλά από κάθε χρηστική αξία, και ακριβώς με αυτό τον τρόπο εκφράζεται ως το στοιχείο που το έχουν κοινό όλα τα εμπορεύματα. Πρώτη, λοιπόν αυτή η μορφή [που την είπε πρώτος αυτός :P] σχετίζει πραγματικά τα εμπορεύματα μεταξύ τους ως αξίες»

Στις προηγούμενες μορφές η έκφραση της αξίας του κάθε εμπορεύματος ήταν μία ιδιωτική υπόθεση, μία πρωτοβουλία του εμπορεύματος να εκφράσει την αξία του.

[47.4] «Αντιθέτως, η γενική αξιακή μορφή γεννιέται μόνο ως κοινό έργο του κόσμου των εμπορευμάτων. Ένα εμπόρευμα αποκτά γενική αξιακή έκφραση μόνο λόγω του ότι όλα τα άλλα εμπορεύματα εκφράζουν ταυτόχρονα την αξία τους στο ίδιο ισοδύναμο, και κάθε νεοεισερχόμενο εμπορευματικό είδος πρέπει να τα μιμηθεί».

Στην γενική αξιακή μορφή τα εμπορεύματα με έναν κοινωνικό τρόπο γίνονται κομμάτι της γενικής αξιακής έκφρασης για να μπορούν να επικοινωνήσουν με τα υπόλοιπα, καθώς μόνο έτσι μπορούν να εκφράσουν την αξία τους.

Εδώ εμφανίζεται κάπως δειλά δειλά η σημασία που επιτελεί η ανταλλαγή στην εμφάνιση/ύπαρξη της αξίας. Μόνο μέσω του γενικού ισοδυνάμου μπορεί ολοκληρωτικά να εκφράσουν τα εμπορεύματα την αξιακή αντικειμενικότητά τους, καθώς αποτελεί μία ειδικά κοινωνική μορφή. Χωρίς την διαδικασία ανταλλαγής, χωρίς την γενίκευση της αξιακής έκφρασης τα εμπορεύματα αδυνατούν να επικοινωνήσουν

μεταξύ τους. Είναι ιδιωτικά πράγματα. Η αξία τους δεν μπορεί να υπάρξει στο φυσικό, αντικειμενικό κόσμο χωρίς ένα ισοδύναμο να την εκφράσει και ιδιαίτερα χωρίς το γενικό ισοδύναμο, ώστε να μπορούν να επικοινωνήσουν, να ανταλλαχθούν μεταξύ τους, ως αξίες.

Αντίστοιχα, ο Μαρξ σχολιάζει ως προς την εργασία [48.2] «Η σωματική μορφή του [ισοδυνάμου] ισχύει ως η ορατή ενσάρκωση, ως η γενική κοινωνική μεταμόρφωση κάθε ανθρώπινης εργασίας.»

Η υφαντική πλέον δεν αποτελεί απλώς μία ιδιωτική εργασία αλλά “γενική μορφή εμφάνισης της ανθρώπινης εργασίας”. Σε αυτό το πλαίσιο η εργασία αποκτά μία αρνητική και μία θετική φύση. Από τη μία, όπως περιγράφηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, η εργασία χάνει κάθε ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της και τα χρήσιμα στοιχεία της, γίνεται πηγμα ανθρώπινης εργασίας. Από την άλλη, έχει μια θετική φύση, αποκτούν όλες οι εργασίες μία κοινωνική σχέση μεταξύ τους, καθώς όλες οι εργασίες γίνονται κοινές ως αφηρημένη εργασία, “ως ξόδεμα ανθρώπινης εργασιακής δύναμης”.

[48.3] «Αποκαλύπτεται έτσι ότι εντός αυτού του κόσμου ο γενικός ανθρώπινος χαρακτήρας της εργασίας αποτελεί τον ειδικά κοινωνικό χαρακτήρα της»

2. Σχέση μεταξύ σχετικής αξιακής μορφής και μορφής ισοδυνάμου

[48.5] «Ένα ιδιαίτερο εμπορευματικό είδος αποκτά την γενική μορφή ισοδυνάμου διότι όλα τα άλλα εμπορεύματα το καθιστούν υλικό της ενιαίας του απλής αξιακής μορφής»

Όπως και στην απλή αξιακή μορφή, η θέση του εμπορεύματος (αριστερά η δεξιά) τόσο στην εκδιπλωμένη, όσο και στην γενική αξιακή μορφή έχει μεγάλη σημασία. Στην εκδιπλωμένη έχουμε μονάχα ένα εμπόρευμα στη αριστερά, του οποίου η αξία εκφράζεται μέσα από τα σχετικά ισοδύναμα που βρίσκονται στην δεξιά πλευρά. Όπως δηλαδή και στην Α.Α.Μ, απλά εδώ η διαφορά είναι ότι αντί να συγκρίνουμε με ένα εμπόρευμα - ισοδύναμο, συγκρίνουμε με όλα τα εμπορεύματα. Από την άλλη, στη γενική αξιακή μορφή συμβαίνει το αντίθετο: όλα τα εμπορεύματα βρίσκονται στα αριστερά (εκτός από ένα) και εκφράζουν τις αξίες τους σε ένα και μοναδικό εμπόρευμα - ισοδύναμο.

[49.4] «Ένα εμπόρευμα, το λινό ύφασμα, βρίσκεται συνεπώς σε μορφή άμεσης ανταλλαξιμότητας». Εδώ αποτυπώνεται μία πολύ σημαντική αντίθεση. Από την μία το εμπόρευμα στην δεξιά πλευρά της γενικής αξιακής μορφής βρίσκεται σε άμεση ανταλλαξιμότητα ενώ τα εμπορεύματα στα αριστερά όχι.

Στην υποσημείωση 24 ο Μαρξ (ξανα)ασκεί σφοδρή κριτική στον Προυντόν. Μέσα από το αστείο του «όπως και να φαντάζεται ότι είναι δυνατόν να γίνουν πάπες όλοι οι καθολικοί» μπορούμε να δούμε το μυστικό της απλής αξιακής μορφής, και το γιατί είναι τόσο σημαντική: πίσω από το εμπόρευμα που επιτελεί τον ρόλο του γενικού ισοδυνάμου, κρύβεται μία διαμεσολάβηση. Η διαμεσολάβηση όλων των

εμπορευμάτων από ένα σούπερ εμπόρευμα το οποίο για κάποιο λόγο (για ποιον άραγε;) έχει γίνει γενικό ισοδύναμο (με τον ίδιο τρόπο που ένας σούπερ καθολικός διαμεσολαβεί των καθολικών).

Δ) Χρηματική μορφή

[50.3] «Κατά τη μετάβαση από τη μορφή I στη μορφή II, και από τη μορφή II στη μορφή III πραγματοποιούνται ουσιώδεις μεταβολές. Αντιθέτως, η μορφή IV δεν διαφέρει σε τίποτε από τη μορφή III» Πράγματι, η δύσκολη δουλειά έχει πλέον γίνει, τώρα πάμε να δούμε πως και γιατί καταλήγει ένα εμπόρευμα να αποτελεί γενικό ισοδύναμο, και τι το ιδιαίτερο έχει αυτή η κατηγορία, ώστε να της δίνουμε και ξεχωριστό όνομα: το χρήμα. Η απάντηση βρίσκεται στην επόμενη πρόταση: με κάποιο τρόπο η μορφή III εμπεριέχεται στην μορφή IV, δηλαδή ο χρυσός (το χρήμα) παραμένει να είναι γενικό ισοδύναμο, «Η πρόοδος συνίσταται μόνο στο ότι μέσω της κοινωνικής συνήθειας η μορφή της άμεσης γενικής ανταλλαξιμότητας ή η μορφή του γενικού ισοδυνάμου έχει πλέον καταστεί τελεσίδικα σύμφυτη με την ειδική φυσική μορφή του εμπορεύματος χρυσός» [51.0].

[50.2] «Η ειδικά κοινωνική λειτουργία του και συνεπώς το κοινωνικό μονοπώλιο του είναι να διαδραματίζει εντός του κόσμου τον εμπορευμάτων τον ρόλο του γενικού ισοδυνάμου»

[51.2] «Απο τη στιγμή που κατέκτησε το μονοπώλιο αυτής της θέσης...»

Στα δύο αυτά σημεία αναφέρεται η λέξη μονοπώλιο δύο φορές. Πράγματι, για τον Μαρξ τα εμπορεύματα βρίσκονται σε κάποιου είδους ανταγωνισμό μεταξύ τους. Για παράδειγμα, ο χρυσός, «όπως και τα άλλα εμπορεύματα, λειτουργούσε και αυτός ως ισοδύναμο [...] . Σταδιακά λειτούργησε σε στενότερους ή ευρύτερους κύκλους ως γενικό ισοδύναμο.» Άρα λοιπόν φαίνεται ότι ο χρυσός, μέσα από την αντιπαράθεση του με τα υπόλοιπα εμπορεύματα αναδείχθηκε νικητής.

[51.3] «Η δυσκολία στην έννοια της χρηματικής μορφής... είναι συνεπώς σπέρμα της χρηματικής μορφής» εδώ έχουμε το *mīc drop* της διαλεκτικής του Μαρξ

Ερωτήσεις προς το κοινό:

1. Γιατί αποτελεί θετική φύση της εργασίας ο ειδικά κοινωνικός της χαρακτήρας?
2. Έχει το χρήμα χρηστική αξία; Ποια είναι αυτή;
3. Γιατί κατέληξε ο χρυσός να αποτελεί γενικό ισοδύναμο, και όχι κάποιο άλλο εμπόρευμα; Ποιες ιδιότητες και χαρακτηριστικά του έδωσαν το πλεονέκτημα;
4. Πως μεταφράζεται η έννοια του γενικού ισοδυνάμου-εμπόρευμα στην χρηματοπιστωτική εποχή όπου το χρήμα δεν ανάγεται πλέον σε κάποιο συγκεκριμένο υλικό εμπόρευμα (όπως ο χρυσός).